

GEOLOŠKA TERMINOLOGIJA

Od vremena kada je dr. *Tučan* u Nastavnom Vjesniku (godište XXII.) pred kojih četrdeset godina donio svoje »Bilješke o prirodoslovnoj nomenklaturi« nije kod nas nitko ni pisao niti išta radio na geološkoj terminologiji kao takovoj. Samo uzgredice uz drugi posao došle su poneke primjedbe, koje su se odnosile na terminologiju. Tako je dr. *Tučan* u jednoj svojoj knjizi odbacio riječ »rudača« za Erz, jer se neka biljka zove rudača. Prof. *Marić* u »Petrografiji« razlaže u opasci pod crtom razlike pojmova stijena i kamen. On kaže, da je naša stijena ono što Rusi zovu »poroda«, Česi »hornina« Francuzi »la roche«, Englezi »rock«, a Nijemci »das Gestein«. Naš pojam kamen podudara se istoimenim nazivom kod Rusa i Čeha, dok se francuski kaže »la pierre«, engleski »stone« i njemački »der Stein«.

Mijenjaju se nazivi i svako ih upotrebljava kako mu se čini zgodnijim, pa dok jedni kažu i pišu vapnenac, drugi kažu vapnenjak, a ima mnogo i drugih različitih izraza za iste pojmove. Do toga dolazi upravo stoga, što se terminologijom nije nitko posebno bavio, niti se tome posvećivala posebna pažnja. Radi toga i nalazimo riječi, koje ne odgovaraju duhu jezika, a uvučene su po stranim rudarskim ili našim stručnjacima, koji su učili njemačke rudarske škole, ili su jednostavno njemačke riječi doslovno prevedene bez obzira na duh jezika. Svakako bi trebalo raspravljati i o terminologiji, uskladiti je sa duhom jezika i gramatikom, te definitivno utvrditi izraze za pojedine geološke pojmove.

Čovjeku, koji ima osjećaj za jezik osobito su među ostalim zamjetljive kod geologa riječi »m o č a n« i »b a n a k«.

Tako je njemačko »mächtige Schichten« postalo »moćni slojevi« a »Mächtigkeit der Schichten« postala je »moćnost slojeva« i sl. U ovome značenju kod slojeva ta riječ nikako ne odgovara duhu hrvatskog jezika. To nam dokazuje i veliki Akademski rječnik koji/u sv. VI. na str. 882 kaže: »Moćan je onaj, koji ima, moć ili vlast nad kim ili nad čim ili što se može učiniti i biti«. Dalje: »Moćan je jak, snažan sinonim za jak, krepak, krepostan, silan«. Zatim: »Moćan isto što kadar, podoban učiniti što«, a onda »moćan je isto što i zdrav«. Moćan znači također »i jako, krepko, silno, zdravo, žestoko, veoma, vrlo već prema smislu riječi kojoj je dodato«. Prema tome moćni slojevi značilo bi ovdje »jaki slojevi«, a moćnost slojeva »jakost slojeva«. Puno bi bolje odgovaralo smislu i duhu jezika, da se riječ »moćnost« i »moćan« kaže sa »debljina« i »debeli« slojevi. Dakle svagdje bi trebalo moćan zamijeniti sa debeo, a moćnost sa debljina.

Banaki i banci prema Milovanoviću (Geologija za rudare I. dio str. 122.), koji jedini razjašnjava taj pojam, označuju u geologiji: »slojeve debele preko 60 cm.« Kod nas se mnogo govori i piše, da kamenje dolazi u bancima ili da je bankovito uslojeno i sl. Ima čak i takovih slučajeva, gdje su neki taj njemački izraz preveli i tako kamenje dolazi u »klupama«. Izgleda da taj pojam banka nisu prihvatili drugi narodi, jer u holandskom »Geologische Nomenclator« (L. Rutten, Haag 1929.) ima samo njemački izraz »Bankung« za koga nizozemski tumač kaže: »Bij dikke en meestal harde lagen« dakle »debeli ponajviše tvrdi slojevi«. Zanimljivo je, da tu nema ni francuskog ni engleskog, a ni holandskog izraza za taj pojam.

U Akademskom rječniku I. sv. str. 170. stoji: »banak m. mensa, scamum od tal. banco znači: a) stol za kojim se što radi stojeći ili sjedeći, b) klupa: u lađi klupa gdje sjede vozači, zatim: Bának, banka scamum od njem. bank a) oko peći šire od nje tako, da se može sjedjeti ili ležati samo u tom značenju u Vučkovu riječniku (gdje se dodaje, da se govori u Vojvodstvu), govori se i u Srbiji u Valjevskom okrugu, b) u vinogradu zemlja između dvije brazde.«

Dakle u hrvatskom se jeziku riječ banak nigdje ne upotrebljava u nekom značenju, koje bi bilo približno geološkom pojmu. Da riječ označi pravi geološki pojam i da odgovara duhu jezika trebalo bi pojam označiti riječju vezanom sa pojmom sloja. U *Maretićevoj* knjizi »Gramatika hrvatskog ili srpskog jezika (Zagreb 1899.) na str. 338. kod imenica stoji: »-ina a) ovaj se nastavak nalazi u vrlo mnogo riječi, koje postaju od imeničkih osnova. One naznačuju uvećano ono što osnovna riječ znači. Primjeri: brdina, glasina, hridina, ljudina i t. d.«

Zašto dakle za pojam banak, u geološkom smislu ne bi uzeli narodnom duhu odgovarajuću i gramatički ispravnu riječ slojinina? Tako bi na pr. vapnence ili vapnenjake nalazili ne u bancima ili klupama, nego u slojinama i ne bi bili bankoviti nego slojinoviti.